Lausunto Eduskunnan maa- metsätalousvaliokunnalle 9.5.2017

Viite	VNS 4/2017 vp Valtioneuvoston selonteko julkisen talouden suunnitelmasta vuosille 2018—2021. *Lausuntopyyntö liittyen asiaan: E 125/2016 vp 'Julkisen talouden suunnitelma vuosille 2018—2021: maatalouteen liittyvät kysymykset.'*
Lausunnon antaja	*Luonnonvarakeskus (Luke)/Tutkimusprofessori Heikki Lehtonen*

Keskeisimmät asiakirjassa maataloutta koskevat asiat

• Maatilatalouden kehittämisrahastoon (Makera) on esitetty siirrettävän vuosina 2016—2018 hallituksen kärkihankerahoituksena yhteensä 90 milj. euroa, josta 49 milj. euroa v. 2018. Kansalliset maatalouden aloittamis- ja investointiavustukset rahoitetaan kokonaan Makerasta. Osarahoitteiset avustukset rahoitetaan osana Manner-Suomen maaseudun kehittämisohjelmaa talousarvioon varattavasta määrärahasta. Maatalouden rakenteen kehittymiseen pyritään vaikuttamaan myös talousarvioon varattavasta määrärahasta maksettavalla maaseutuelinkeinotoiminnan korkotuella ja Makerasta myönnettävillä valtiontakauksilla.

Varojen siirto Makeraan 49 milj. eur 2018 (s. 29) on varmasti huojentava tieto maatalousyrittäjille ja poistaa tiettyä epävarmuutta. Summa kuulostaa aika pieneltä, toisaalta pieniä tuloutuksiakin Makeraan tulee maatilojen lainojen takaisinmaksusta. On syytä varmistua siitä, että 49 milj. eur aloittamis- ja investointiavustuksiin sekä talousarvioon varattavat määrärahat osarahoitteisiin tukiin ovat riittäviä varmistamaan sen, että entisenlainen tuki voidaan investoinneille myöntää.

Erilaisia investointitukia on maatalouden matalasuhdanteesta huolimatta viime vuosina haettu ja myönnetty. Tarvetta investointituille on jatkossakin, kuten äskettäin Lukessa tehty selvitys maatalouden rakennekehityksestä, tulevista investoinneista ja niiden tuen tarpeesta osoittaa[1].

Arvion mukaan maatalouden rakennekehitys jatkuu samansuuntaisena kuin tähänkin asti. Tilamäärän vähenemisen takia tuotannosta poistuu kapasiteettia, jonka korvaamiseen tarvitaan investointeja. Investointien euromääräinen tarve on voimakkainta maidontuotannossa, mutta pitkällä aikavälillä kaikissa tuotantosuunnissa tarvitaan investointeja. Kokonaisinvestointien tarve vuoteen 2016-2030 niissä investointikohteissa, jotka rahoituskaudella 2014–2020 ovat investointituen piirissä, on heikentyvän kysynnän skenaariossa 222 miljoonaa euroa vuodessa, perusuran mukaisessa skenaariossa 260 miljoonaa euroa sekä voimistuvan kysynnän skenaariossa 295 miljoonaa euroa vuodessa. Todennäköisesti kokonaisinvestointeja on 2016-2030 vähemmän kuin 2000–2015 on toteutunut, koska jatkossa maatilojen ja nautaeläinten määrä vähenee. Lyhyellä aikavälillä eli vuoteen 2020 investointituen tarve ei kuitenkaan vähene, vaan voi jopa kasvaa maatalouden suhdannekehityksestä riippuen.

1 Lehtonen, H., Niskanen, O., Karhula, T. & Jansik, C. 2017. Maatalouden rakennekehitys ja investointitarve vuoteen 2030. Markkinaskenaarioiden vaikutus maatalouden tuotantorakenteeseen. Luonnonvara- ja biotalouden tutkimus 19/2017. 59 s. ISSN 2342-7639 (Verkkojulkaisu). URN: http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-326-383-3

Maataloustuotteiden markkinahintojen kehitys on merkittävin maatalouden investointien kannattavuuteen ja kehitykseen vaikuttava tekijä. EU:n maatalouden tuleekin vastata markkinoiden ja hintojen muutoksiin. Suomessa, samoin kuin useissa muissakin EU:n jäsenmaissa, maatalouden investoinnit vaativat kuitenkin edelleen julkisesti rahoitettua tukea, koska markkinahinnat eivät riitä kattamaan tuotantokustannuksia, eivätkä maataloustuet, jotka ovat pääosin tuotannosta irrotettuja, kannusta investointeihin. Suomessa tuotantosidonnaiset tuet, kuten kansalliset ja CAP:n ykköspilarin tuotantosidonnaiset tuet kannustavat investointeihin ja tuotannon jatkumiseen investointitukien ohella. Tuotannon jatkuvuuden ja kehittymisen kannalta keskeisiä ovat juuri investointituet ja tuotantosidonnaiset tuet. Ne kannustavat investointeihin ja vähentävät niiden riskejä ja siten edesauttavat kannattavia investointeja olennaisesti verrattuna tilanteeseen, jossa investoitaisiin pelkästään markkinahintojen varassa. Tällöin maatalous- ja elintarviketuotannon taso alenisi vähitellen merkittävästi epäsuotuisilla alueilla kuten Suomessa.

• Sote- ja maakuntauudistukseen liittyen julkisen talouden suunnitelmassa on huomioitu tässä vaiheessa linjatut rahoitusvastuiden siirrot maakuntien yleiskatteelliselle momentille 28.90.35. Siirrot koskevat maatalousyrittäjien sijaisaputoimintaa, kuntouttavaa työtoimintaa sekä osittain sairausvakuutusta. Siirtojen vaikutus on yhteensä n. 222,5 milj. euroa v. 2019.
• Sote- ja maakuntauudistuksessa vastuu sosiaali- ja terveyspalvelujen järjestämisestä siirtyy kunnilta ja kuntayhtymiltä 1.1.2019 alkaen 18 maakunnalle, jotka muodostetaan pääosin nykyisen maakuntajaon pohjalta. Maakuntien vastuulle siirtyvät myös maatalous- ja viljelijäntukihallinnon, maatalous- ja turkistarhayrittäjien lomituksen tuottamisen ja jakamisen tehtävät.

Sote- ja maakuntauudistukseen liittyvä vastuujaon muutos voi muuttaa hallinnon toimintaa ja siten mahdollisesti aiheuttaa erilaisia häiriöitä maatalous- ja tukihallinnossa. Ne puolestaan aiheuttavat ylimääräisiä kustannuksia niin valtiolle kuin viljelijöille, jotka tulisi minimoida. On tärkeää että maaseudun yrittäjien, ml. maanviljelijöiden palvelut eivät muutoksen takia huonone tai vaarannu. Esim. nykyinen lomitusjärjestelmä on ensiarvoisen tärkeä maatalousyrittäjien jaksamisen ja sitä kautta kestävän, kotimaisen, kotieläintalouden säilymisen kannalta. Sijaisavun tarve voi tulla hyvinkin yllättäen yrittäjän sairastuessa ja silloin järjestelmän tulisi toimia joustavasti. Sijaisavun tarve voi rakennekehityksen edetessä vähentyä kun maatilojen lukumäärä edelleen vähenee, sen sijaan sijaisavun osaamisvaatimukset kasvavat, kuten on jo tapahtunut. Dokumentista ei selviä leikataanko lomituksista nyt jotain, muutoksia on tehty jo aiemmin. Soten osalta vaikutukset kohdistuvat maaseudun palvelujen säilymiseen sekä saavutettavuuteen laajemmin, ei erityisesti maatalouteen.

Eläkkeiden osalta sanotaan (s. 56) "Yrittäjien (osuus vakuutetuista n. 9 %), maatalousyrittäjien ja merimiesten eläkemenot rahoitetaan maksutuloista sekä ylimenevältä osin valtion budjetista." Tekstistä ei löydy suoraan tähän menoerään kohdistuvia muutoksia tai vaikutuksia.